

УДК 338 : 630.1.33

Сумець О.М., к. т. н., доцент

Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. П. Василенка

СИСТЕМАТИКА ВИДІВ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

У статті показана необхідність рішення проблеми створення єдиної класифікації видів логістичної діяльності для підприємств агропромислового комплексу. Викладені результати аналізу запропонованих вітчизняними і закордонними вченими класифікацій видів логістичної діяльності. Виділено дві групи класифікацій: узагальнені й деталізовані. Узагальнені класифікації побудовані з використанням загальних ознак. Деталізовані класифікації використовують часткові ознаки. Запропонована єдина класифікація видів логістичної діяльності для підприємств агропромислового комплексу.

Ключові слова: підприємство, логістична діяльність, систематизація, функціональний поділ, фазовий поділ.

Sumets A.M.

SYSTEMATICS SPECIES LOGISTICS ACTIVITIES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

The article shows the need to address the problem of creating a unified classification of logistics activity for agricultural enterprises. Presents the results of the analysis of the proposed domestic and foreign scientists classifications of logistics activity. Two groups of classifications: generalized and detailed. Of generalized classification constructed using common symptoms. Detailed classification use private signs. Systematization proposed species logistic activities for agricultural enterprises.

Keywords: enterprise logistics activities, ordering, functional separation, the phase separation.

Сумець А.М.

СИСТЕМАТИКА ВИДОВ ЛОГИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА

В статье показана необходимость решения проблемы создания единой классификации видов логистической деятельности для предприятий агропромышленного комплекса. Излагаются результаты анализа предложенных отечественными и зарубежными учеными классификаций видов логистической деятельности. Выделено две группы классификаций: обобщенные и детализированные. Обобщенные классификации построены с использованием общих признаков. Детализированные классификации используют частные признаки. Предложена единая систематизация видов логистической деятельности для предприятий агропромышленного комплекса.

Ключевые слова: предприятие, логистическая деятельность, систематизация, функциональное деление, фазовое деление.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У сучасних умовах на підприємствах агропромислового комплексу (АПК), зокрема тих, що виробляють сільгосппродукцію та переробляють її, особливої актуальності набуває питання раціоналізації господарської діяльності (ГД). Одним із шляхів рішення зазначеного питання є організація логістичної діяльності (ЛД), яка має на меті мінімізацію ризиків і витрат, що пов'язані з виробництвом і збутом продукції, та збільшення маси прибутку підприємства. Однак на даний момент часу практично не існує ні методичних рекомендацій, ні відповідної нормативно-правової бази щодо організації ЛД на підприємствах АПК. Це, безперечно, є однією із ключових підстав для того, щоб розпочати таку роботу, а висхідним моментом для неї є розробка систематизації видів ЛД підприємств відповідної галузі.

Розробка класифікації видів ЛД для підприємств АПК є частиною держбюджетної роботи «Розробка моделі та структури логістичної системи сільськогосподарських підприємств для підвищення ефективності виробництва продукції скотарства» відповідно до програми наукових досліджень НААН України на 2011-2015 рр. (Програма 24. Система організаційно-економічних, технологічних та селекційних рішень з ефективного виробництва продукції молочного і м'ясного скотарства («Скотарство»); Підпрограма 4. Науково-методичні засади механізмів регуляторних процесів галузі скотарства та організації ефективного виробництва).

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. У публікації [4] проф. Є.В. Крикавський зазначає, що ЛД реалізується через певну сукупність логістичних активностей, а тому вона може охоплювати: переміщення і транспортування майна, складування, промислове пакування, маніпуляції матеріалами, контроль запасів, реалізацію замовлень, прогнозування попиту, планування виробництва, закупівлю, обслуговування клієнтів на відповідному рівні, локалізацію виробництва і складів, задоволення рекламацій, доставку запасних частин, утилізацію відходів. Безумовно, таке досить широке покриття логістичною діяльністю логістичних функцій і процесів є визначальним у необхідності її поділу на види.

У своїх дослідженнях питання систематизації видів ЛД торкалися закордонні й вітчизняні вчені. Однак кожен фахівець дотримується своєї точки зору щодо поділу ЛД на види. Певна частина вчених пропонує узагальнені класифікації ЛД, а інша – деталізовані.

Прихильниками побудови узагальненої класифікації є такі закордонні вчені як Джеймс С. Джонсон, Дональд Ф. Вуд, Деніель Л. Вордлоу, Поль Р. Мерфі-мол. [4], Джеймс Р. Сток, Дуглас М. Ламберт [9]. До основних видів ЛД ці науковці здебільшого відносять: закупівельну діяльність, менеджмент матеріалів і фізичний розподіл. Відповідно до точки зору науковців закупівельна діяльність охоплює процеси переміщення матеріально-технічних цінностей від постачальників безпосередньо до підприємства. Менеджмент матеріальних ресурсів – це внутрішньофірмова ЛД, а фізичний розподіл – це діяльність, що забезпечує переміщення готової продукції від продуцента на споживчий ринок.

Узагальнену класифікацію видів ЛД пропонує і певна частина російських вчених. Так наприклад, Ю.М. Неруш виділяє два основних види ЛД – це фізичне забезпечення і фізичний розподіл [6]. Фізичне забезпечення науковець трактує як вид ЛД із забезпечення руху сировини і матеріалів від постачальника (або першоджерела сировини) до виробника, а фізичний розподіл – як діяльність з доставки продукції від продавця до споживача. У свою чергу, проф. А.М. Гаджинський пропонує класифікувати ЛД підприємства на види, виходячи з позиції операційного підходу. Так, за його думкою, ЛД слід ділити на діяльність з реалізації логістичних функцій і діяльність з виконання логістичних операцій [2].

Серед узагальнених класифікацій видів ЛД, що запропоновані вітчизняними вченими, відома класифікація проф. Ю.В. Пономарьової. Вона пропонує поділ останньої за масштабністю проблем на макрологістичну і мікрологістичну, а за характером зон управління – на зовнішню і внутрішню [8].

Інша частина вчених більш деталізовано підходить до класифікації видів ЛД. Найбільш виразними представниками такого підходу є Дональд Уотерс [11] і група вітчизняних учених під керівництвом проф. Г.І. Нечаєва [7]. Вказані науковці виділяють практично всі види діяльності, що відбуваються у межах ланцюга поставок. Підтримують цю точку зору й інші вчені. Так наприклад, М. Кристофер, виходячи з того, що ЛД є за своїм змістом вельми складною і передбачає виконання широкого переліку операцій і процесів, відносить до неї набір видів діяльності організації від

управління закупівлями сировини до поставки готової продукції на споживчий ринок, тобто безпосередньо споживачеві [5].

Проф. Є.В. Крикавський поділяє ЛД на функціональну і фазову [4]. До функціональної ЛД вчений відносить реалізацію замовлень, переміщення і транспортування майна, складування, промислове пакування, управління (контроль) запасів, обслуговування клієнтів на відповідному рівні тощо; до фазової – діяльність з постачання і виконання виробничих логістичних операцій, дистрибуції, переробки, утилізації та управління фінансовими й інформаційними потоками.

Проф. В.Г. Алькема, віддаючи перевагу управлінському аспекту в систематизації видів ЛД, зазначає, що для виробничих підприємств основними її видами є управління постачальницькою, виробничою діяльністю, збутовою, складською та транспортною діяльністю і, зокрема управління запасами [1].

Не вдаючись до подальшого аналізу точок зору науковців щодо поділу ЛД на види, можна констатувати, що нині за даним питанням існують певні розбіжності. Спровоковані останні здебільшого тим, що науковцями для створення класифікації пропонуються різні критерії, які, до речі, і трактуються ними по-різному.

Безперечно, що існуючі розбіжності викликають певні труднощі планування і організації ЛД підприємств, у тому числі й тих, що відносяться до АПК.

Виконаний огляд літератури з зазначеної проблематики дозволяє стверджувати, що науковці зосередили, в основному, свої зусилля на систематизації видів ЛД для промислових підприємств, а сфера аграрного сектору економіки, нажаль на даний час, залишається практично поза їх увагою.

Таким чином, із метою впровадження логістичного підходу в господарську діяльність підприємств АПК, на сьогодні важливим завданням для дослідників є створення єдиної класифікації видів ЛД. На думку автора, коректна ідентифікація видів ЛД надасть можливість практикам грамотно розробляти чи коригувати логістичну стратегію підприємств АПК, коректно оцінювати ефективність і результативність функціонування їх логістичних систем. А це, в свою чергу, надасть можливість підприємствам зазначеної галузі посилити конкурентні позиції на визначених сегментах ринку.

Мета дослідження: розробка єдиної класифікації видів логістичної діяльності для підприємств агропромислового комплексу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Логістична діяльність є складовою ГД суб'єкта господарювання. Більш того, ЛД є особливим видом ГД, що має конкретне спрямування – отримання додаткового доходу і якнайповніше задоволення споживачів [10]. Таким чином, із урахуванням особистих досліджень автора діяльності сільгосппідприємств та користуючись результатами публікацій закордонних і вітчизняних вчених із проблем організації ЛД в агрофірмах і компаніях під логістичною діяльністю підприємств АПК слід розуміти один із основних видів їх ГД, що пов'язаний з плануванням, організацією, управлінням та контролем агропродукції та іншої продукції сільськогосподарського призначення і супутніх їй потоків (інформаційних, фінансових і, за потребою споживачів, сервісних) у процесі її переміщення від місця виробництва до місця споживання шляхом послідовного та взаємоузгодженого у часі й просторі виконання логістичних активностей з метою якнайповнішого задоволення потреб споживачів і збільшення маси прибутку підприємства.

З наведеного визначення слідує, що ЛД, як окрема складова ГД підприємств АПК, складається із визначеної кількості її видів. На думку автора, систематизація останніх повинна базуватися на урахуванні, перш за все: 1) просторової локалізації, особливостей спеціалізації, кооперації й інтеграції підприємств АПК з точки зору

забезпечення їх ефективного функціонування, 2) фазової структуризації логістичних систем (ЛС), в основу якої покладені, як зазначає проф. Є.В. Крикавський [4], фази трансформації матеріальних благ в їх замкнутому кругообігу.

Просторова локалізація підприємств АПК у межах визначеного логістичного полігону формує географічні особливості функціонування їх ЛС. У той же час організаційна структура і склад техніко-технологічної бази ЛС підприємств даного сектору багато в чому залежить від рівня спеціалізації, кооперації й інтеграції останніх. Вказані фактори також мають безпосередній вплив і на формування кількісно-якісного складу матеріальних потоків (МП), специфіку їх руху і кількість учасників, що його організують. Безумовно, від цього залежить і фазова структуризація ЛС підприємств АПК, організація і управління логістикою, що певним чином відображається на змісті та спрямованості ЛД.

Урахування фазової структуризації логістичних систем підприємств АПК дає підстави логістичні потоки і процеси розмежовувати за трьома фазами – закупівлею (фаза 1), виробництвом (фаза 2), розподілом і збутом (фаза 3), відповідно до яких можна виділяти конкретні види ЛД. Найбільш повно вказані фази переміщення МП ідентифікуються в логістиці виробничого підприємства АПК, тобто підприємства, що виробляє продукцію для безпосереднього споживання ринком.

З метою ілюстрації зазначеного представимо аналогову модель ЛС підприємства АПК (виробничого і переробного), основні підсистеми якої пов'язані матеріальними й інформаційними (прямими і зворотними) потоками (рис. 1).

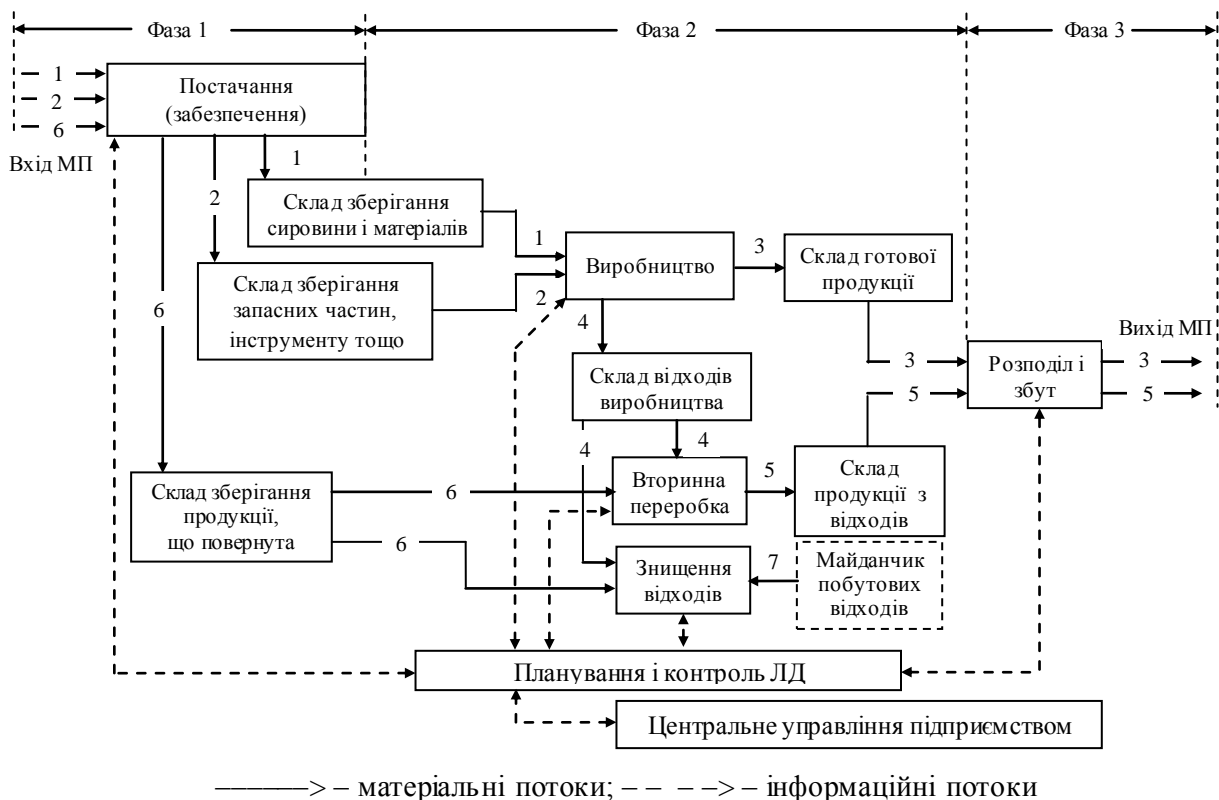

Рис. 1. Аналогова модель ЛС підприємства АПК
(Джерело: власна розробка автора)

В логістичних системах зазначених підприємств циркулює сім типів матеріальних потоків: 1 – МП сировини і матеріалів, що необхідні для виробництва відповідної продукції, 2 – МП запасних частин, інструменту тощо, що необхідні для забезпечення

нормального функціонування підсистем ЛС підприємства, 3 – МП готової продукції, 4 – МП відходів виробництва, 5 – МП продукції, що отримана у процесі переробки відходів виробництва, 6 – МП продукції, що за різних причин повертається на підприємство (рекламація), 7 – МП адміністративно-побутових відходів. Перелічені МП мають різні місце й час виникнення і споживання, оцінюються різними кількісно-якісними характеристиками. Окрім того, в межах логістичного циклу МП мають також і різні фазово-часові характеристики, що проілюстровано в доволі умовній формі на рис. 2.

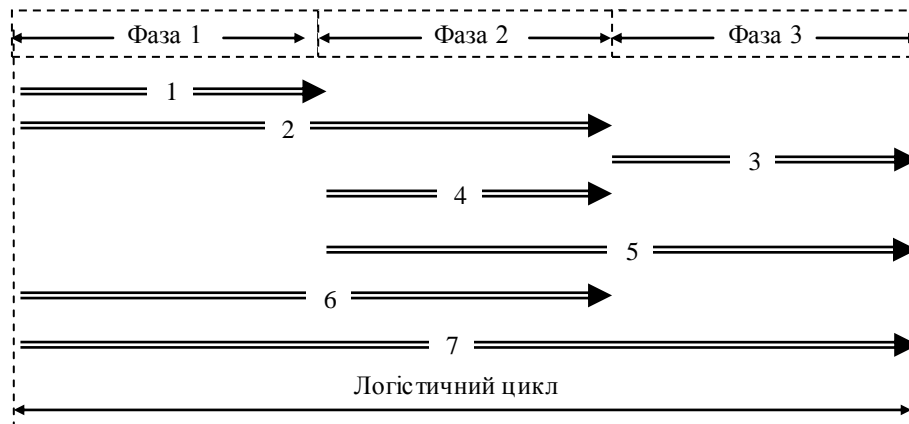

Рис. 2. Евентуальна схема просторово-часової характеристики МП, що циркулюють в межах ЛС підприємств АПК

Вище зазначене, безумовно, має прямий вплив на організаційну структуру і складність логістичних систем підприємств АПК і, зокрема на зміст ЛД.

Подана на рис. 1 фазова структуризація ЛС підприємства АПК є принциповою і стосується підприємств, які самостійно формують процеси постачання та збуту, а також утилізації і знищення відходів. Виходячи з цього, ЛД слід диференціювати на види за фазовим поділом – це діяльність з постачання, логістичного забезпечення виробництва і збуту продукції, повернення неякісної чи зіпсованої продукції, утилізації (переробки) і знищення виробничих і адміністративно-виробничих відходів, неякісної і зіпсованої продукції, управління фінансовими й інформаційними потоками. Слід зазначити, що дані види ЛД здійснюються на підприємстві, а точніше у межах його ЛС, завдяки реалізації відповідної сукупності функцій. Звісно, це породжує необхідність поділу ЛД на види відповідно до таких функцій.

Дослідження ГД сільськогосподарських підприємств та підприємств олійно-жирової галузі дозволяє виділити за функціональним поділом такі види ЛД: локалізація виробництва і складів, закупівля необхідних матеріально-технічних ресурсів для забезпечення функціонування підприємства, доставка запасних частин, транспортування і переміщення матеріально-технічних ресурсів (МТР), складування МТР і управління запасами, вантажопереробка, комплектування і упакування продукції, моніторинг переміщення сільгосппродукції, формування та підтримання зв'язків із постачальниками, посередниками і споживачами, розподіл і обслуговування споживачів на визначених сегментах ринку.

Вище наведені результати системного аналізу ЛД підприємств АПК та виконаний аналіз класифікацій, що запропоновані вітчизняними та закордонними вченими, дозволили скласти узагальнену систематизацію її видів із відображенням взаємозв'язку останніх. Дана систематизація представлена на рис. 3. Вона об'єднує у собі 19 видів ЛД, що здійснюється в межах ЛС виробничих і переробних підприємств АПК.

Висновки. Запропонована систематизація видів ЛД підприємств АПК є певним кроком у розвитку теорії агрологістики. Безперечно, дана систематизація надає можливості

для одержання конкретизованої системної інформації та оцінки вихідних параметрів, що є необхідними для організації ефективної ЛД на підприємстві та можливих трансформаційних змін у структурі його ЛС.

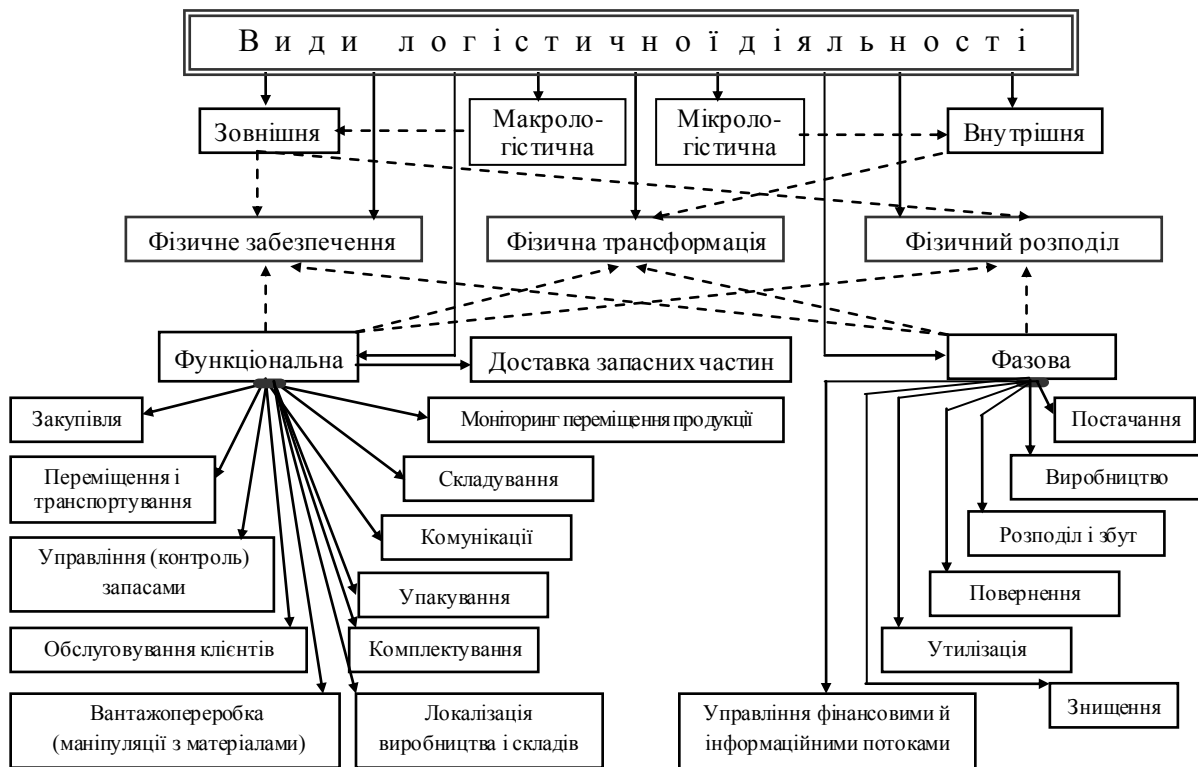

Рис. 3. Класифікація видів логістичної діяльності підприємств АПК (Джерело: розроблено автором на підставі [1-9, 11])

Систематизація видів ЛД має бути покладена в основу: 1) формування логістичного плану і логістичної стратегії функціонування підприємств АПК, 2) вибору ефективних технологій виконання логістичних процесів і операцій.

Напрямок подальших досліджень: розроблена систематизація видів ЛД є основою для виконання ідентифікації функцій і завдань останньої з урахуванням специфіки функціонування підприємств АПК.

Список використаних джерел:

1. Алькема В.Г. Генезис і розвиток економічної безпеки суб'єктів логістичної діяльності : дис. докт. екон. наук / В.Г. Алькема. –К., 2011. – 501 с.
2. Гаджинский А.М. Логистика: [учебник] / А.М. Гаджинский. –2-е изд. –М. : ИВЦ «Маркетинг», 1999. – 228 с.
3. Джонсон Джеймс. Современная логистика / Джеймс С. Джонсон, Дональд Ф. Вуд, Дэниэль Л. Вордлоу, Поль Р. Мерфи-мл.; [пер. с англ.]. – 7-е издание. –М. : Издательский дом «Вильямс», 2002. – 624 с.
4. Криквський С.В. Логістичне управління : [підручник] / С.В. Крикавський. –Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2005. – 684 с.
5. Кристофер М. Логистика и управление цепочками поставок / М. Кристофер; [под общ. ред. В.С. Лукинського]. – СПб. : Питер, 2004. – 316 с.
6. Неруш Ю.И. Логистика : [учебник] / Ю.И. Неруш. –3-е изд., перераб. и доп. –М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. –495 с.
7. Нечаев Г.І. Управління ланцюгом постачань : [навч. посібник] / Г.І. Нечаев, С.В. Кузьменко, Я.В. Соколова, С.П. Чередниченко. –Луганськ : Вид-во «Ноулідж», 2009. –160 с.
8. Пономарьова Ю.В. Логістика : [навч. посібник]. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : ЦНЛ, 2005. – 328 с.
9. Сток Дж. Р. Стратегическое управление логистикой / Дж. Р. Сток, Д.М. Ламберт; [пер. с 4-го англ. изд.]. – XXXII. –М. : ИНФРА-М, 2005.– 797 с.
10. Сумець О.М. Змістовий аналіз дефініції «Логістична діяльність» / О.М. Сумець // Сталий розвиток економіки. – 2013. –№ 4. –С. 290-295.
11. Уотерс Д. Логистика. Управление цепью поставок / Д. Уотерс; [пер. с англ.]. –М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. –503 с.

Рецензент Роман С.В.